

Zes bestemmingen van één verdwenen gebouw

Van Oegstgeester bloembollenbedrijf tot Leidse matrassenfabriek

DOOR GERARD J. TELKAMP

In Oegstgeest of op voormalig Oegstgeester grondgebied zijn soms sporen te vinden van een vroeger belangrijke agrarische bedrijfstak: de bloembollenteelt. De meeste bedrijfsgebouwen zijn gesloopt of onherkenbaar veranderd. Dit artikel verhaalt van zo'n vroegere bollenschuur en bollenvilla op oud-Oegstgeests grondgebied.

Half januari 2012 begon de sloop van een stuk Leids industrieel erfgoed. Nou ja, Leids, zoals het geval is met talloze gebouwen buiten de Leidse singels die ouder zijn dan een halve eeuw, gaat het ook hier om een ooit op territorium van een buurgemeente neergezet bouwsel. In dit geval Oegstgeest, de gemeente die als geen ander geleden heeft onder Leidse annexatiedrift. Het nu verdwenen object betreft een villa met aangebouwde bedrijfsruimte. Tot 2013 was het adres Merelstraat 1A, in het gebied dat in 1920 werd geannexeerd en nu de Vogelwijk heet. In de 105 jaar van zijn bestaan kende het pand zes economische bestemmingen.

BLOEMBOLLENSCHUUR EN ZUIVELPAKHUIS

In 1907 verstrekte de gemeente Oegstgeest een hypothecaire lening aan de weduwe Margaretha Juffermans-Grimbergen. Margaretha liet haar tiende en jongste kind

Alida Margaretha de eerste steen leggen van een klein rood bakstenen villaatje achter de rooilijn van de Rijnsburgerweg. De architect is onbekend, maar materiaal en stijl doen sterk denken aan de door architect Jesse gebouwde villa Pomona aan de Rijnsburgerweg, hoek Nachtegaallaan, even verderop.

Margaretha's in 1896 gestorven echtgenoot Johannes Juffermans wordt nog gewoon aangeduid als bouwman ofwel boer, maar Margaretha krijgt in 1900 in het bevolkingsregister van Oegstgeest het etiket bloembollenkweekster. In de tweede helft van de negentiende eeuw werden de geestgronden achter de duinen in rap tempo omgezet in land voor de lucratieve bloembollencultuur. Zo ook in toenmalig Oegstgeest. Kort na de bouw van het woonhuis, dat het nu niet meer gebruikte adres Rijnsburgerweg 232 krijgt, moet de bloembollenschuur haaks op de woning zijn aangebouwd. De bollengrond werd verworven van de meesterbakker Willem A. Bronswijk te Wassenaar, die op zijn beurt het areaal in 1896 had gekocht ter veiling van de boedel van de toen in het Nederlands-Indische Buitenzorg vertoevende Leonard Adriaan Charles Gevers, de laatste eigenaar van Endegeest en onderhorigheden.

Huis en land gingen kwamen eind 1918 in handen van de N.V. Leidsche Exploitatie Maatschappij van Onroerende

Dorothea Joanna Kemperman-Reichert en Hermanus Petrus Antonius Kemperman, eind jaren dertig. Foto familie Kemperman.

Gebroeders De Klerk in Merelstraat 1A, begin jaren vijftig. Foto familie De Klerk.

Eerste steen voormalige villa Merelstraat 1A te Leiden, voorheen Rijnsburgerweg 232 Oegstgeest/Leiden. Foto Niek Bavelaar, voorjaar 2008.

Voorzijde voormalige villa Merelstraat 1A te Leiden, voorheen Rijnsburgerweg 232 Oegstgeest/Leiden. Foto Niek Bavelaar, voorjaar 2008.

Goederen (LEMOG). In het koopcontract met deze beleggingsmaatschappij werd al rekening gehouden met het stratenplan van de na de annexatie van 1920 te bouwen Vogelwijk. Huurder wordt de Leidse firma Leman & Zonen, die handelt in boter, kaas, vetten en margarine.

MEUBELFABRIEK, SIGARENFABRIEK

In de tweede helft van de jaren twintig is in het woonbedrijfscomplexje een meubelfabriek gevestigd van meubelmaker W. Schouten. Er werden onder meer linnenkasten en dressoirs gemaakt en verkocht. Klanten en sollicitanten dienden uit te stappen bij tramhalte Tuinlust, genoemd naar de aangrenzende villa aan de Rijnsburgerweg.

In 1936 verkoopt de LEMOG het woonhuis met werkplaats aan Otto de Vaal, een Rotterdamse sigarenfabrikant, die in de oude bollenschuur in 1937 een sigarenfabriek installeert. Hij verkoopt zijn net verworven bezit dat zelfde jaar alweer door aan de buurman, ingenieur Aleidus Gerard Bosman. Deze grootindustrieel van de Leiderdorpsse touwen en de Delftse kabelfabrieken was lid van de Leidse gemeenteraad en bewoner van de villa Nieuweroord in wat tegenwoordig het Bos van Bosman heet.

FABRIEK VAN RECLAME-OBJECTEN

Bosman vond snel een huurder. Het werd Hermanus Petrus Antonius Kemperman, geboren in 1901 te Hatert als zoon van de in 1906 naar Leiden overgeplaatste verificateur bij 's Rijks belastingen Bernardus Johannes Kemperman. Kemperman senior werd vervolgens directeur van de Eerste Leidse Electriche Fabriek van Koek, Banket, en Suikerwerken, met diverse filialen. Zoon H.P.A. erfde zijn ondernemingslust. Hij was bij de aan de Middelsegracht in Leiden gevestigde conservenfabriek Tieleman en Dros opgeklimmen van reclameschilder tot vertegenwoordiger en marketingman. Hij hielp daar het merk 'Molen' groot

maken. Hij ontplooidde zich ook als etaleur en uitvinder. In volle crisistijd begon Herman op Merelstraat 1A zijn eigen onderneming, aangeduid als Fabriek van Reclameobjecten of Technisch Bedrijf Kemperman. In de Tweede Wereldoorlog breidde Kemperman het assortiment uit naar speelgoed en huishoudelijke artikelen, zodat de zagerij voldoende te doen had. Kemperman kon niet altijd kieskeurig zijn. Zo vervaardigde zijn bedrijf de lichtgevende speldjes in de vorm van molentjes ten behoeve van de eerste nationale collecte van Winterhulp, eind november 1940. Voorjaar 1941 werd een huis gekocht aan de Oegstgeester De Kempnaerstraat 88 om het groeiend gezin te herbergen en ruimte vrij te maken voor het bedrijf. In maart 1941 koopt Kemperman het bedrijfscomplex uit handen van buurman Bosman. In juni sterft hij onverwacht aan een hartfalen. Zijn weduwe Dorothea Kemperman-Reichert zette de zaak voort onder de naam N.V. voorheen H.P.A. Kemperman. Onder die naam heeft het bedrijf tot in de jaren tachtig zelfstandig voortbestaan. Na de oorlog legt het bedrijf zich weer volledig toe op kernactiviteiten als verlichtingsfabriek: ontwerp en vervaardiging van naamborden, reclameborden, lichtreclame, diorama's en bewegwijzering. Mevrouw Kemperman trekt zich in 1948 terug uit de zaak. In 1952 wordt de onderneming naar Amsterdam verplaatst, waar zij tot nog grotere bloei zal komen.

EDEK STOFFEERT OOK OEGSTGEEST

In 1952 vestigt zich in het pand de Matrassenfabriek EDEK, zo genoemd naar de stichter Elias de Klerk (1923-1971), die zelf verderop in de Lijsterstraat ging wonen. Het bedrijf heeft nog een blauwe maandag GDK (Gebroeders De Klerk) geheten, omdat aanvankelijk twee andere broers meededen. Elias fabriceerde niet alleen matrassen, maar ook allerlei meubels, die hij verkocht aan grootwinkelbedrijven. Ook werkte hij voor collega-stoffeerdere.

Elias kocht het pand van de weduwe Kemperman in 1960. Elias' zoon Henk nam de leiding van het bedrijf eind jaren zestig over. Hij richtte zich met de stoffeerderij nu uitsluitend op particulieren en dreef een aantal jaren zelfs een meubeltoonzaal op de eerste verdieping. Door de jaren heen hebben velen uit de buurt en uit Oegstgeest bij EDEK meubels besteld of laten bekleden. Tot begin 2009 ging Henk met zijn vrouw Joke door met een laatste loonopdracht. Toen er geen opvolger in eigen kring beschikbaar bleek, verkochten zij het pand aan een projectontwikkelaar, die na een lange procedure een sloopvergunning kreeg om er een rijtje van drie nieuwbouwhuizen neer te zetten (Merelstraat 1 H-K). Door de slappe markt voor nieuwbouwwoningen werden de te bouwen huizen niet een-twee-drie verkocht. Nog even vestigde een jong familielid, Ron van Klaveren, zich met een eigen stoffeerderij tijdelijk in de oude werkplaats. Ten slotte stonden alle seinen op groen voor de sloop van het pand en voor de bouw van het blokje nieuwbouwhuizen. Dat was het einde van een belangwekkend gebouw met een lange en geschaakte bedrijfshistorie.

Dit artikel is gebaseerd op drie langere bijdragen (2009) aan *StielZ*, het kwartaalblad van de Stichting Industrieel Erfgoed Leiden (STIEL). Een eerdere versie verscheen in april 2012 in *De Praatvogel*, periodiek van de Stichting Wijkcomité Vogelwijk.

Afbraak Merelstraat 1A, begin 2012, foto Wim van de Velde & Marijke van Rijn.